

Türkiye yeni bir büyüme modeline ihtiyaç duyuyor

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU

TOBB Başkanı

Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği

(Eurochambres) Başkan Yardımcısı

İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası (İCCIA) Başkan Yardımcısı ve

Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Yönetim Kurulu Üyesi

baskanlik@tobb.org.tr

Türkiye yeni bir büyüme modeline ihtiyaç duyuyor. İç talebe dayalı mevcut büyümeden ihracata ve sanayileşmeye dayalı bir büyümeye geçişe ihtiyaç duyan Türkiye'nin, uzun zamandan beri mesafe kat edemediği yapısal reformlara yeniden hız kazandırması, ayrıca vergi, adalet, iş gücü piyasalarına yönelik düzenlemeler de yapısal reform gündeminin esas unsurları olarak ele alınması gerekiyor.

Üst ve orta gelirli ülkeler grubunda yer alan Türkiye, yaklaşık 10 bin dolarlık kişi başına düşen milli geliriyle 185 ülke arasında 65'inci sırada yer alıyor. Buna karşılık Gelir Dağılımı Adaleti göstergelerinde 138 ülke arasında 82'nci, Beşeri Kalkınma Endeksi'nde 187 ülke arasında 90'ıncı ve Sosyal Gelişme Endeksi'nde de 132 ülke arasında 64'üncü. Bütün bu göstergeler, Türkiye'nin sosyoekonomik durumunun vasat seviyede olduğuna işaret ediyor.

Ülkelerin zenginleşmesinin yolu, en iyi ürettikleri mal veya hizmet konusunda uzmanlaşmaları veya üretimin sektörel kompozisyonunu çeşitlendirmelerinden geçiyor. Bu noktada Türkiye'nin karşılaştığı zorluklardan ilki, sanayi politikasının hangisine odaklanacağı ve ikincisi sanayisizleşme süreci, (yani sanayi sektörünün ekonomideki payının azalması) olarak karşımıza çıkıyor.

Yine Türkiye'de imalat sanayinin toplam istihdam içerisindeki payının düşmeye başladığı görülüyor. 2008 yılına dek artan bu oran, küresel krizin ardından azalma gösteriyor. Buna paralel şekilde imalat sektörünün büyümeye katkısı da azalıyor. Türkiye imalat sanayi üretiminde rakiplerinin gerisinde kalıyor. Türkiye 1990 yılında dünyanın en büyük 13'üncü imalat sanayi üreticisi iken, 2000 yılında 15'inci olurken, 2010 yılında ilk 15 ülke arasına giremedi.

Türkiye'de imalat sanayinin toplam katma değer içindeki payı düşüyor. 2010 yılında toplam katma değerın %18'i imalat sanayi sektörleri tarafından üretiliyordu. Buna karşılık Türkiye'nin de içinde bulunduğu üst ve orta gelir grubunda bu oran %21 olduğu görülüyor. Dolayısıyla Türkiye'de son 10 yılda imalat sanayinin toplam katma değere katkısı %5 azalma gösteriyor.

Büyük sanayi grupları imalat sanayinden çıkıyor ve daha kârlı görülen hizmetler sektörüne yöneliyor. İmalat sanayinde katma değerın düşmesi, üreticilerin kârlılığını doğrudan etkiliyor. İmalat sanayinden çıkarak hizmetlere yönelmelerinin nedeni, imalat sanayinde kârlılık oranlarının düşmesi ve rekabet gücünün yitirilmesi olarak değerlendiriliyor.

İhracat içinde Avrupa'nın payının azalması da sanayiye olumsuz etkiliyor. Ortalama 33 bin dolarlık kişi başına milli gelir ile Avrupa'daki talep, yaklaşık 7 bin dolarlık ortalama kişi başına milli gelire sahip Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerindeki talepten daha yüksek nitelikte. Avrupa ülkelerinden gelen talebin yüksek niteliği, bu ülkelere yapılan ihracatın niteliğini de artırıyor. Daha düşük nitelikli talep yapısına sahip olan ülkelere yapılan ihracat ise Türkiye'nin ortalama ihracat sofistikasyonunu azaltıyor.

Türk firmaları, yüksek teknoloji ürün sınıfında bile daha ucuz mallar üretip ihraç ediyor. 1 kilogramlık yüksek teknoloji mal ihracatının Japonya'daki ortalama birim fiyatı 68 dolar, Güney Kore ve Almanya'da ise 53 dolar. Buna karşılık Türkiye'nin yüksek teknoloji ihracatının ortalama birim fiyatınının 12 dolar olduğu biliniyor. Bu sonuçlar, Türk üreticilerin yüksek teknoloji üretim grubunda bile ürün skalasının daha ucuz tarafında yer aldığını ve inovasyon gerektiren yüksek katma değerli ürünleri üretemediklerine işaret ediyor.

Katma değerın yüksek olduğu alanlarda faaliyet gösteren ve istikrarlı bir şekilde kârlılığını ve verimliliğini artırabilen küresel şirketlerin sayısının artması beraberinde zenginleşmeyi getiriyor. Bunu sağlamak için şirketler kesiminde hem yönetim biçimleri hem

de şirketlerin faaliyet gösterdikleri makroekonomik ortamda kapsamlı bir dönüşüme ihtiyaç duyuluyor.

Ülkemizin küresel şirketlerinin sayısı, Türkiye'nin ekonomik büyüklüğüyle uyumlu seviyenin gerisinde kalıyor. İkincisi, Türkiye'de istikrarlı bir biçimde verimliliğini, satışlarını ve ihracatını arttırabilen şirketlerin azlığı dikkat çekiyor. Üçüncüsü, şirketler kesimi getirisi uzun vadeye yayılan ama yüksek olan, ileri teknoloji alanlarına girmektense; kısa vadede öngörülebilirliği yüksek geleneksel alanlarda faaliyet göstermeyi tercih ediyor. İşte bu üç temel problem Türkiye'nin orta gelir tuzağından çıkmasını da güçleştiriyor.

Ekonomide büyüme oranının çok değişkenlik göstermesi, özel sektörü riskli ancak getirisi yüksek ve uzun vadeye yayılan ileri teknoloji alanlarına yatırım yapmaktan alıkoymuyor. Buradaki istikrarsızlığın kaynağında da cari açık problemi yatıyor. Ayrıca eğitim, yargı ve vergi başlıklarında gelişmiş ülkeler gibi olmamız, rekabet dezavantajına yol açıyor.

Bu sorunların aşılması için yeni bir büyüme modeline ihtiyaç duyuluyor. İlk amaç, bugüne kadar yaşanmış ekonomik krizlerin temel nedeni olan cari açığın düşürülmesi olmalı. İç talebe dayalı mevcut büyümeden, ihracata ve sanayileşmeye dayalı bir büyümeye geçişe ihtiyaç var.

Bunun için Türkiye'nin uzun zamandan beri mesafe kat edemediği yapısal reformlara yeniden hız kazandırması gerekiyor. Vergi, adalet,

iş gücü piyasalarına yönelik düzenlemelerin de yapısal reform gündeminin esas unsurları olarak ele alınmasını gerektiriyor.

Vergi sisteminin, ülkedeki kaynakların katma değerın yüksek olduğu alanlara yönlenmesini kolaylaştıracak şekilde düzenlenmesi gerekiyor. Buradaki en çarpıcı aksaklık, sanayi üretiminden doğan

kazancın tümü vergilendirilirken, gayrimenkul değer artışlarından doğan kazancın vergilendirilmemesi. Vergi sisteminde kaynakların yüksek değil, düşük katma değerlı alanlara yönlenmesine neden olan unsurların değiştirilmesi gerekiyor.

Hukukun üstün olduğu, kural hâkimiyetine dayalı bir yapıya kavuşmak için kapsamlı bir yargı reformuna ihtiyaç duyuluyor. Uzun süren davalar ve fikri mülkiyet haklarının koruma çerçevesinin zayıf oluşu şirketlerin rekabet güçlerini olumsuz etkiliyor.

Küresel ölçekte şirketlerin çıkması için, küresel rekabet gücü yüksek girişimcilere, yöneticilere ve çalışanlara ihtiyaç var. Türkiye'deki iş gücünün mevcut durumu ise bu hedeflerle uyumlu değil. Ancak genç bir nüfus yapısına sahip oluşu gelecek için umut veriyor. Bu avantajı gerektirdiği gibi kullanabilmek için gençlerin yüksek kalitede bir eğitim alabilmelerinin sağlanması gerekiyor.

Öğrencilerimizin uluslararası karşılaştırmalardaki düşük başarı düzeylerine bakılınca, Türkiye'deki eğitim sisteminin çok ciddi aksaklıkları bulunduğu görülüyor. Eğitim reformu çok boyutlu bir konu. Okulların idare biçiminden fiziki koşullarına, merkeziyetçi yapıdan müfredata kadar çok geniş bir alanda yapılması gereken pek çok değişiklik var. Ancak başlangıç adımı, öğretmenlere daha kaliteli bir eğitim imkânı vererek, öğretmenlerin niteliğinin iyileştirilmesi olmalı.

Teşvik sisteminde değişiklikler yapılmalı. Teşvikten yararlanan şirketlerin performans göstergeleri izlenmeli. İhracat, kârlılık ve verimlilik gibi göstergelerde başarıyı yakalayan şirketlerin, başarılarının devamını sağlayacak destekler verilmeli. Stratejik sektörler belirlenerek bu sektörlerde üretim yapan şirketler ayrıca desteklenmeli.

KÜRESEL ÖLÇEKTE ŞİRKETLERİN ÇIKMASI İÇİN, KÜRESEL REKABET GÜCÜ YÜKSEK GİRİŞİMCİLERE, YÖNETİCİLERE VE ÇALIŞANLARA İHTİYAÇ VAR.